

Feledy Balázs

A szorongás apoteózisa

Finta Edit kiállítása és könyvének bemutatója a budapesti Vármegye Galériában

Megjelent a Bárka 2013/1. számában

Egy kiállítás megnyitására kaptunk meghívót szeptember végén a budapesti *Vármegye Galériából*, ám a meghívó nem megszokott, mert egyben jelzi, hogy a kiállítás nyitás alkalma egy monográfia bemutatója is. *Áttűnések*. Ez a címe a kiállításnak, s ezt a címet kapta a monográfia is. A képeket *Finta Edit* festette, s a kiadvány is - immár természetesen - róla szól. Nos, engedjék meg, hogy - tán kicsit rendhagyó módon - először a könyvről beszéljek, s ne a kiállításról. Azért kell a könyvről beszélni először, mert amióta kinyomattatott ez a mostani az *első* kiállítása a művésznőnek, s végső soron ez *első* nyilvánosságra kerülése könyvének, még akkor is, ha ő maga már a kiadványt sokfelé eljuttatta, határon túlra is – természetesen Erdélybe -, s ami csak azért fontos, mert már eddig fantasztikus visszajelzéseket kapott... Ez a könyv ugyanis röviden, tömören, s megfontoltan is fogalmazva: *csoda*. Megjelenésében, tartalmával, s persze ezzel együtt varázslatos a könyv főszereplője maga, aki hihetetlen szívóssággal dolgozott ennek megvalósításán. Ez a könyv egy eddig is már hatalmasra nőtt életmű összegzése, amelynek a műtárgy reprodukciós egybefoglalása is már kivételes, ám az irodalmi anyaga is. Mert manapság, ha egy kiadvány készül egy kortárs képzőművészről, akkor a legismertebb megoldás, hogy azt egy jeles művészettörténész szerkeszti, abban egy nagy bevezető tanulmány olvasható, s azt esetleg követi egy-két kisebb írás vagy recenziókból összeállított válogatás, a képanyag előtt. Finta Edit más úton járt. Először is: *ő maga* (!) szerkesztette, állította össze a kötetet és 1971-től követi nyomon saját pályáját, de egészen rendkívülien. A művek reprodukciói mellett, között rengeteg kisebb-nagyobb írás olvasható ugyanis, amelyek recenziók, kritikák, versek, levelek, elemzések, ajánlások, gondolatok, dedikációk, vendégkönyv beírások(!), sok-sok pályatárstól, *Murádin Jenőtől Banner Zoltánig, Szőcs Gézától Szőcs Zoltánig, Kántor Lajostól*

Pomogáts Béláig, Kenéz Ferenctől Vásárhelyi Gézáig, s Panek Zoltántól Kocsis Istvánig (a sor még folytatható!), akik végül is kiadják Erdély, múlt század hetvenes, nyolcvanas éveinek kulturális keresztmetszetét. Írók, költők, kritikusok, pályatársak írnak róla tehát, s ő ezeket nagyon módszeres válogatással tette közzé. Ez tehát Erdély ez időbeli *szellemi életének* is, végső soron, így, egyfajta (személyén keresztüli) panorámájává is válik, de természetesen Finta Edit pályájáé is, grafikák, festmények, fényképei közzétételével, s mindezt jó papíron, 260 oldalon át. Öröm számomra, hogy évekig társ lehettem ebben a munkában, némiképp szerzőként is, de a válogatásban, a küszködésben, a kétkedésben, a feszültségben. De a könyv elkészült! S azt hiszem Finta Edit leginkább *Cseh Tibornak* mond köszönetet a nyomdai munkákért, s tán még inkább fiának *Mózes-Finta Balázsnak*, aki a grafikai tervezés minden nehézségét, nyűgét vállalta, minőségi eredménnyel. S ő készítette az össze műtárgyfotót, s ő végezte el a teljes nyomdai előkészítést is. Óriási munka volt.

S egy áttűnéssel essék szó magáról a kiállításról, amely alig több mint húsz kép. Mondhatnánk: *csak*. Am mégsem jó ez a jelző, mert ez a kollekció nagyon lényegien válogatott, s nagyon szerves együvé tartozással kerültek a képek egymás mellé.

Finta Edit munkái olyanok, hogy ha rájuk pillantunk, nézzük őket, azonnal tudjuk hogy azok milyen életérzést, filozófiát sugallnak, ugyanakkor ezeket nehéz verbalizálni. Maga a művész így ír: „Valom, a képek őrzik letagadhatatlan szorongásaimat, félelmeimet, de örömeimet is.” Ez pontos (és fontos) fogalmazás. Mert valóban a képek a lélek gondjairól szólnak (ezért is nehéz beszélni róluk!), s a szorongás és félelemérzés valóban sugárzik róluk. Pedig Finta Edit sosem él felületes eszköztárral, sosem naturalisztikus, nincs képeiben erőszakra utaló jelzés, nem kényszerít ránk semmit *közvetlenül*, s mégis, mégis: a szorongás és aurája veszi körül képeit. Presszionál piktúrája. Finta Edit sosem érzékenyül el (vagy ritkán), végképp távol van tőle bármiféle szentimentalizmus vagy bármi közvetlen emóció. Mégis: igazi festő.

Emberközpontú, pontosabban: nőközpontú a festészete. Női figurái, melyek jellemző tulajdonságukként arctalanok, figurális képei meghatározó témái, attribútumai. S rajtuk is a lélek problémáit hozza felszínre és jeleníti meg. Karakteres fogalmisággal írhatjuk körül ezt

a képi világot, melynek központi kategóriája a *magány*, az *egyedüllét*, amely ugyanakkor fontosnak tartja az összetartozást, de érzékeljük az elvágyódást, a visszavágyódást, az aggodalmat, a félelmet. Mindebből pedig nem csak festmény jön létre, hanem egy szuverén képi filozófia. Mindez pedig *nagyon belülről* árad Finta Editből. Ő igazi lélekfestő, ugyanakkor mindig megmarad a figura látványának felfogásában, egyfajta realizmus (s természetesen szürrealizmus) keretei között s sosem lép ki a festői elvonság felé. Tárgyas festészet ez, de minden tárgy szinte jelképhordozó. Figuraközpontúságát mutatja, hogy ezen a kiállításon tiszta tájképe talán kettő, ha van, ám ott is, ha embert nem is látunk, de az ember beavatkozását, keze nyomát szinte mindig. Ha táj jelenik meg női figuráival együtt, ott is folyamatosan egy sajátos belső és külső táj benyomásunk támad. Finta Edit ugyanakkor nagy jelentőséget tulajdonít a térnek, a térszerű feldolgozásnak, mert nagy szerepe van az elől lévő tárgyaknak és a mögötte lévő motívumoknak. Ez az *előtt* és *mögött* effektus szinte elvezet az álom és valóság érzékeltetéséhez, s természetesen a *kint* és *bent* érzéséhez. Sok képével összefüggően érezzük, hogy szimultán módon adja vissza e kettősségnek az atmoszféráját, amely mint életérzés univerzálissá tágul. S ezzel együtt a művész akkor, amikor rejtőzködik, ugyanakkor mindig *kitárulkozik* is. Vannak is titkai, de ezek a titkok fel is tárulnak...

Carl Gustav Jung jegyzi meg: „Mélyönmagunkra találni az élet célja is, mert ez a legteljesebb kifejezése annak a sorskombinációnak, amelyet individuumnak neveznek.” Nos, Finta Edit a festészetben *mélyönmagára* talált, s igazi individuum. Világérzése egyaránt egyetemes és személyes, ugyanakkor egy folyamatos *hazaélmény* fluiduma is áthatja festményeit. Tájai székelyföldet idézik, Erdély valóságos és álombeli látványa folyamatosan meghatározó. A kettősség itt is érzékelhető. Finta Edit otthagytta a hazát, a szenvedések földjét, amely azonban élettel ajándékozta meg. Most immár több mint két évtizede közöttünk dolgozik budai otthonában. Otthonra talált. De a haza?

Pár sorral fentebb idéztem magát az alkotót, melyben írt örömeiről is. Igen. Számára maga a festés az öröm. Finta Edit szenvedélyesen fest. Ez nem stílus kategória, hanem magatartásbeli meghatározás. S ezzel a szenvedéllyel színépítkezése is igen tudatos, megfontolt. A szürkék változatossága, hideg és meleg tónusok váltják egymást képein. Sokszor sajátos monokrómítást érzünk, máskor erőteljes kolorisztika a determináló. A művész több rétegben viszi fel festékré-

tegeit, melyek így áttetszőkké válnak, s a különös transzparencia összetettebbé, mélyebbé teszi a látványt. S ebből az átlátszóságból lesz sok esetben légiesség, s ebből a légiességből *spiritualitás*, amely végző soron oly borzongatóan sugárzik e képekről. Finta Edit festészetében a *színlélektannak is* nagy szerepe van, ahol tehát a néha tüzes árnyalatok úsznak át borongós tünékenységbe.

Kitűnő címet választott az alkotó könyvének és kiállításának is. *Áttűnések*. Amely legáltalánosabban azt jelentheti, hogy olyan jelenséget érzékelünk, ahol *még* éppen jelen van a régi és az új, az előző és a következő, de mindez – festészet esetében – *egy képen* belül. Az áttűnés *mozgás*, amelyet ab ovo a film plasztikusan tud érzékeltetni. E festmények erre is képesek, mert ugyan jellemzőjük látványukban épp egyfajta mozdulatlanság, pontosabban mozdíthatatlanság, ugyanakkor az áttűnés oly módon manifesztálódik, hogy mindig ott a múlt és jelen, az emlék és a valóság, s ezek az áttűnések virtuálisan jelennek meg inkább, melyre azonban a szuggesztív vizualitás sarkal.

Finta Edit igen egyedi jelensége a kortárs magyar festészetnek. Vannak olyan művészi toposzai, melyek csak rá jellemzőek. Női figuráinak hangsúlyos centralitása, különös arctalanságuk, földön állásuk, ugyanakkor föld közelségük és egészen különös lebegésük, földtől való elemelkedésük, hátrafordulásuk, drapériáinak személyes színpasszázsja, lapok, könyvlapok sűrű, ám írás nélküli jelenléte - s ezek együttese - egészen személyes festői *üzenetként* áll előttünk.

Finta Edit viszonya a festészethez tehát egészen sajátos, festésze-te sohasem szól másról, hanem mindig magáról, saját személyiségéről, s ezen keresztül világhoz való viszonyáról. Amely nem békés, hanem békétlen, ám, amely nem atrocitásokat megmutató, hanem épp bölcsellettől és bölcsességgel teli. Festésze- te összességében *a magány apoteózisa*, a magány felmagasztosulása. De életműve immár könyvben, falon is rendkívüli és tanulságokkal teli, s természetesen hozzánk és nekünk szól. Megérint minket. Olyannyira, hogy képei belénk férkőz- nek, a kiállítás élményét is magunkkal visszük, de immár könyvből mindezt fel is idézhetjük. Mindkettő hosszan tartóan fészkel be gondol- latvilágunkba, képi memóriánkba.

(a budapesti Vármegye Galériában 2012. szeptember 28-án el- hangzott megnyitó- és könyvbemutató szöveg szerkesztett változata)

Finta Editről:

1945-ben született a székelyföldi Kézdialmáson. Édesapja Finta Árpád építész és műbútorasztalos. Édesanyja Dezső Lujza. Szülei öt leánygyermeket neveltek. Családját 1950-ben kitelepítették. Iskoláit Szilágysomlyón és a marosvásárhelyi Zene- és Képzőművészeti Líceumban végezte. A kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémián szerzett diplomát 1974-ben. 1971 óta kiállító művész. Festményei mellett készített rézkarcokat, fotográfiákat. Jelentős könyvtervezői munkássága (borítók, illusztrációk), tervezett film- és színházi plakátokat is. 1990 óta él Budapesten. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Grafikusművészek Szövetségének.